Posudek bakalářské práce Milady Váchalové *Vliv 1. světové války na repertoár České filharmonie*

Autorka posuzované práce zkoumala programy koncertů České filharmonie v období 1909-1923 s cílem prokázat závislost repertoáru ČF na politickém kontextu v této zlomové době českých dějin. Prvním konkrétním výsledkem její práce je analýza, v níž je repertoár ČF rozdělen podle let a podle několika základních kategorií, zejména národního kritéria (česká hudba vs. zahraniční) a hudebního stylu (klasický, romantický, jiný). Dále se autorka zaměřila na uvádění děl Josepha Haydna, kterého si vybrala z toho důvodu, že podle jejího předpokladu byl v dané době v českém prostředí vnímán jako představitel rakouské hudby, a zamýšlí se nad otázkou, nakolik uvádění Haydnových skladeb bylo ovlivněno politickými okolnostmi. Druhým konkrétním výsledkem její práce je přehledný soupis uvádění Haydnových děl na koncertech ČF (a pro srovnání také děl dalších vídeňských klasiků Mozarta a Beethovena) v příslušném časovém období.

Tematika, které se tato BP věnuje, má blíže k hudebním fakultám nebo muzikologii a není na FHS úplně běžná. Základní přístup k problému je však spíše historický než muzikologický, a odpovídá tedy jednomu z možných zaměření absolventů FHS. Námět zkoumání se mi jeví jako velmi zajímavý a text jako celek považuji za obhajitelný, ale rád bych upozornil na určité své pochybnosti ohledně jeho některých částí, které by se autorka během obhajoby mohla pokusit vyvrátit.

Autorčin výklad a analýza jsou nepochybně informované a prozrazují schopnost dobře se zorientovat ve značně specifickém a současně i omezeném materiálu a vytěžit z něj poměrně dost. Na druhé straně je ale třeba poznamenat, že při použití náročnějších měřítek hodnocení se v analýze objevuje celá řada mezer. Uvedu aspoň následující:
Vylíčení politického kontextu let kolem první světové války je velmi strohé a obecné a nezahrnuje (snad krom zmínky o tom, že bylo povinností hrát na začátku každého koncertu rakouskou hymnu) žádné konkrétnější údaje o tom, jaké skladby a skladatelé byli preferováni nebo naopak odsunováni do pozadí rakouskou oficiální politikou.
Autorka formuluje kauzální tvrzení: politický kontext ovlivňuje hranost některých politicky obsazených autorů. Její analýza omezená pouze na jeden případ (ČF) však takovou hypotézu prokázat nemůže. K tomu by potřebovala srovnání s repertoárem jiných orchestrů na území Rakouska. Zdá se, že krom zřetelně „vlastenecky“ motivované volby v roce 1915 se zvýšená frekvence uvádění Haydnových skladeb v daném vzorku dá vysvětlit spíše výročím jeho úmrtí (rok 1909) nebo osobním vkusem dirigentů (Talich po r. 1919).
Pro některé klíčové předpoklady autorce chybí dokladový materiál. Je podezřelé, jak dobře ví, jaké bylo dobové povědomí v české společnosti (to je ovšem příliš široký pojem) o Haydnovi. Tvrzení, že Haydn byl na rozdíl od Mozarta a Beethovena vnímán především jako Rakušan není

ničím doloženo. Nestačí pouhé spekulace typu „Haydn byl možná vnímán jen jako dobrý, ale především rakouský skladatel.“ (s. 41)
Chybí aspoň stručná charakteristika lokálního kontextu uvádění. Repertoár ČF byl nepochybně ovlivňován i tím, co se hrálo v jiných pražských orchestrech té doby včetně německých.

Nepřesné pojmy a faktická tvrzení:
Některé klíčové pojmy, s nimiž autorka pracuje, nejsou vhodně zvolené. Spíše než o „postavení Haydna v české společnosti“ (s. 48) by se mělo mluvit o vnímání Haydnovy hudby českými umělci a publikem.
Označení esterházyovských knížat v 18. století jako „oficiálních Rakousko-uherských státníků“ (s. 41) je hned dvakrát nepřesné.
Není pravda, že Haydnova píseň je stále rakouskou hymnou. Dnes je hymnou SRN (s. 7).

Připomínky je možné mít k empirické analýze: autorka nepopisuje dostatečně přesně způsob výběru vzorku. Jaké koncertní dny zvolila a proč? Proč nepoužila náhodnou metodu výběru? V analýze Haydnových skladeb není zřejmé, zda pracuje pouze se „vzorkem“ nebo se základní populací všech koncertů ČF.
Námitky se dají vznést také vůči kódování koncertních programů. Není dostatečně zdůvodněno, proč nebylo možné nebo vhodné použít nějaké přesnější měřítko zastoupení různých kategorií skladeb, např. procenta z celkového programu. V současném provedení se některé autorčiny interpretace posunů v repertoáru mezi sledovanými lety nejeví přesvědčivé.
Autorka navíc nevysvětluje dostatečně podrobně způsob, jakým kóduje koncertní repertoár ve svých tabulkách. Zejména není jasné, proč se v některých polích tabulky objevují „X“ nebo „x“ vícekrát a v jiných jen jednou.
Podle seznamu literatury autorka pracovala pouze s vybranými ročníky *Národních listů*, ale tuto skutečnost ve vlastním textu neuvádí.

Autorka v případě českých národních klasiků pracuje s pojetím hudby, které by se dalo označit jako „esencialistické“. Zejména o hudbě Bedřicha Smetany opakovně říká, že je „ryze česká“. Co to však znamená? Dnešní sociální vědy a jimi inspirovaná historie by si spíš kladly otázku, jak se stalo, že Smetanova hudba, zejména, ale nejen Má vlast, je v českém kulturním společenství považována za ryze českou? Autorka by měla zaujímat vůči předmětu zkoumání více reflektující postoj. Doporučuji podívat se na komentáře posluchačů pod nahrávkami Vltavy na youtube. Krom českých posluchačů se málokdo rozplývá nad „českostí“ Smetany, tím, co na něm posluchače fascinuje, je jeho eminentní hudebnost. Ostatně existuje i Smetana více „rakouský“, viz jeho využití motivu Haydnovy rakouské hymny ve Triumfální/Slavnostní symfonii (škoda, že toto autorka vůbec nezmiňuje). Dobovou kritiku Smetany kvůli „wagneriánství“ jeho oper netřeba připomínat.

Práce s literaturou:
Autorka cituje málo literatury věnované širším sociálním a politickým souvislostem národního obrození, konce Rakouska-Uherska a vzniku samostatného Československa, a vůbec s ní explicitně nepracuje. Zcela chybí aspoň zmínka o studiích pojatých podobně jako tato BP, to jest sledujících vliv politických okolností na volbu repertoáru.
Překvapivé je, že v práci věnované recepci Haydnovy hudby se téměř vůbec nepracuje s literaturou o Haydnovi. Autorka se u některých konkrétních děl zbytečně dopouští spekulací nebo omylů, které by mohlo studium odborné literatury odstranit. Mohla by v ní najít podrobnější výklad o některých skladbách, s jejichž identifikací si neví rady, jako jsou „Variace na rakouskou hymnu“, jež jsou s ohledem na její tezi klíčové. Také by asi zjistila, že tzv. Dětská symfonie se v současnosti většinou nepřisuzuje Josephu Haydnovi, ale spíše Leopoldu Mozartovi nebo některému skladateli menšího významu. Zcela chybí odkaz na von Hobokenův seznam Haydnových děl.
S právě uvedenými výtkami se významně překrývá i další nezanedbatelná výtka, směřující k tomu, že autorka vůbec nepracuje se zahraniční literaturou (řadu kvalitních haydnovských studií by našla v němčině a angličtině, rovněž studie věnované vlivu politiky na koncertní repertoár).

Problematické formulace:
„opravdu do hloubky“ (s. 8), „akorát“ (s. 43), „drakonicky“ místo „lakonicky“ (s. 47)
Formulace „nikdy to nevzdala!“ (s. 17) nepatří do akademického textu.
Jak mohl Haydn „ovlivňovat“ hraný repertoár ČF? (52)

Práci doporučuji k přijetí a navrhuji hodnotit známkou dobře nebo velmi dobře v závislosti na průběhu obhajoby.

V Praze 30. května 2012 Marek Skovajsa, Ph.D.